

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ЦЕНТАР ЗА ПОСЕБНУ КОНТРОЛУ – AML

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕН
УПИТНИК О АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ ОБЛАСТИ
УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И
ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА ЗА 2024. ГОДИНУ**

Београд, мај 2025. године

Уводне напомене

Народна банка Србије, у оквиру надзора пословања банака, посредно прати и анализира активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма и најмање једном годишње објављује анализу података/одговора из Упитника о активностима банке у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник). Анализа Упитника сачињава се како би се сагледали улога и значај банкарског сектора у целокупном систему спречавања прања новца и финансирања тероризма, с обзиром на то да банке, због свог значаја за финансијски систем, имају посебно место у овом систему. Ова анализа свакако утиче и на даље унапређење приступа заснованог на процени ризика у вршењу надзора активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Питања у Упитнику су груписана у једанаест целина:

Део I: Општи подаци о банци

Део II: Подаци о странкама

Део III: Структура странака по процењеном степену ризика

Део IV: Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке

Део V: Подаци о трансакцијама и производима

Део VI: Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу

Део VII: Кореспондентски односи

Део VIII: Обука запослених

Део IX: Организациона структура

Део X: Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу за спречавање прања новца и финансирања тероризма и извештавање Управе за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа)

Део XI: Интерна ревизија и унутрашња контрола

Основни циљеви сачињавања анализе података из Упитника јесу:

- редовно сагледавање стања у процесу идентификовања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему ради правовременог препознавања области које могу указати на повећање изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма,
- посредно праћење ефикасности и адекватности успостављеног система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему и идентификовање могућих недостатака у оквиру система управљања ризиком,
- благовремено указивање банкама на потенцијалну изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Анализом података и информација у вези са управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма у банкарском сектору може се закључити да банке, иако знатно изложене наведеном ризику, њиме адекватно управљају.

Ова анализа извршена је на основу података за период јануар–децембар 2024. године које су банке доставиле Народној банци Србије, а накнадно су проверени код дела банака у поступцима непосредног надзора.

У периоду обухваћеним овом анализом у банкарском сектору Републике Србије пословало је 20 банака.

САДРЖАЈ:

I. Основна запажања.....	5
II. Општи подаци о банкама	7
III. Подаци о странкама	8
IV. Структура странака по процењеном степену ризика.....	13
V. Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке.....	18
VI. Подаци о трансакцијама и производима.....	20
VII. Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу	24
VIII. Кореспондентски односи	24
IX. Обука запослених.....	24
X. Организациона структура	25
XI. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе за спречавање прања новца	27
XII. Интерна ревизија и унутрашња контрола	28

I. Основна запажања

На основу извршене анализе квантитативних и квалитативних података и информација из Упитника изведен је општи закључак да је изложеност банкарског сектора ризику од прања новца и финансирања тероризма и у овом, као и у раније анализираним периодима, **на средњем нивоу**, као што је закључено и последњом Националном проценом ризика од прања новца и Националном проценом ризика од финансирања тероризма.

Основна запажања до којих се дошло анализом прикупљених података, а у вези с показатељима фактора изложености **инхерентном** ризику од прања новца и финансирања тероризма у посматраном периоду су, између осталог, следећа:

- У односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. 12. 2023) укупан број банака које послују у Републици Србији је остао исти, док је број локација на којима се може успоставити пословни однос смањен;
- Укупан број запослених у банкарском сектору повећан је за 479 запослених;
- Број запослених који непосредно обављају послове у вези са странкама и трансакцијама повећан је за 1.169 лица;
- Укупан број странака у банкарском сектору у односу на претходну годину смањен за 1,27%, односно за 138.368 странака у апсолутном износу и на крају 2024. године износио је преко 10 милиона, од чега 98,61% резидената и 1,39% нерезидената; Од укупног броја резидената, највеће учешће имају физичка лица (преко 92%), док појединачна учешћа правних лица резидената и предузетника износе преко 3%, односно 4%, док код нерезидената физичка лица имају удео од 96,99%, а правна лица преосталих 3,01%;
- У односу на претходно анализирани период смањено је оптерећење запослених у погледу просечног броја странака по запосленом;
- На дан 31. 12. 2024, пословни однос путем видео-идентификације успостављен је са 75.437 странака, што је за 46.634 клијената више у односу на претходно анализирану годину;
- У 2024. години за 100 странака је идентитет утврђен и проверен на основу квалификованог електронског сертификата странке;
- у 2024. години, у односу на претходно посматран извештајни период, број странака високог ризика је увећан за преко 66%. Разлози наведеног увећања углавном се односе на прелазак банака на ново апликативно решење за класификацију клијената, као и на повећање броја оних клијената који су, сагласно закључцима Националне процене ризика, више изложени ризику од прања новца и финансирања тероризма (нпр. нерезиденти и странке регистроване за обављање делатности које могу указати на већу изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма);
- Највеће учешће у структури странака које су сврстане у висок ризик имају физичка лица резиденти, са учешћем од преко 40%, друго место заузимају физичка лица нерезиденти, са учешћем од око 25%, затим следе правна лица резиденти са око 21%, предузетници са око 12% и, на крају, правна лица нерезиденти с најмањим учешћем, које износи мање од 1%, сразмерно њиховом укупном броју;
- Банке примењују појачане радње и мере на све странке класификоване у висок ризик, али, сигурности ради, и на 30.232 странке које су сврстале у средњи или низак степен ризика;
- Према достављеним подацима, у посматраном периоду извршено је више од милијарде безготовинских и преко 161 милион готовинских трансакција, где је у односу на претходно анализирану годину уочено повећање броја и једних и других трансакција;
- У односу на претходно анализирану годину, укупан број одобрених кредита обезбеђених 100% депозитом 31. 12. 2024. године нижи је за 437 у односу на стање на дан 31. 12. 2023. године,

а укупна вредност оваквих кредита је у односу на претходно анализирани период нижа за око 19,8 милиона евра;

- На дан 31. 12. 2024. године 16 банака има успостављен лоро коресподентски однос са 186 банака (седам лоро коресподентских односа више у односу на стање на дан 31. 12. 2023), при чему четири банке имају успостављен лоро коресподентски однос са укупно пет банака, које имају седиште у иностраној држави која се налази на листи држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма;

- Пет банака се изјаснило да су затвориле укупно 13 лоро рачуна, а као неке од разлога наводе: захтев за гашење рачуна од стране клијента, неактивност рачуна, одузимање лиценце за рад банци.

На основу приказаних показатеља фактора изложености инхерентном ризику, банке, као највећи чиниоци финансијског система, представљају најосетљивији део финансијског сектора у смислу изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Међутим, запажања до којих се дошло анализом података и информација у вези с мерама које су банке предузеле ради адекватног **управљања и контроле ризика** од прања новца и финансирања тероризма у посматраном периоду указују на то да је наведени ризик знатно умањен, између осталог, на следеће начине:

- Све банке су успоставиле сопствене системе за управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма примењујући приступ заснован на процени овог ризика и узимајући при томе у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца;

- Све банке поседују посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција и лица;

- Све банке користе неку од комерцијалних база за филтрирање странака и трансакција по ембарго и тзв. црним листама (*OFAC, UN, EU* и сл.);

- Осамнаест од 20 банака има посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Закон), док две банке те послове извршава у оквиру других организационих јединица;

- У анализираном периоду ни у једној банци није било случајева да је банка утврдила да је лице с којим успоставља пословни однос или чију трансакцију извршава, или лице с којим је раније успостављен пословни однос – означено лице у смислу прописа о ограничавању располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење;

- Све банке су се изјасниле да су прописале процедуре за интерно пријављивање кршења одредаба Закона кроз посебан и анониман канал комуникације;

- У 19 банака област спречавања прања новца и финансирања тероризма обухваћена је извештајем спољног ревизора;

- У току 2024. године 15 банака је извршило унутрашњу ревизију;

- У посматраном периоду 19 банака је извршило унутрашњу контролу која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма;

- У периоду 1. 1 – 31. 12. 2024. укупно је са 42.937 странака прекинут пословни однос (при чему се по броју прекинутих пословних односа издвајају три банке са по 17.086, 14.382 и 7.406 прекинутих пословних односа), од чега је 15 банака имало 40.906 случајева који се односе на прекид пословног односа због немогућности извршења радњи и мера из члана 7. став 1. тачке 1–5 Закона, 14 банака је прекинуло 1.135 пословних односа због неприхватљивости клијента према

степену ризика од прања новца и финансирања тероризма, док је код осам банака, у 896 случајева, прекинут пословни однос из других разлога;

– У посматраном периоду био је укупно 3.941 случај одбијања успостављања пословног односа/извршења трансакције код 18 банака (више од 29% случајева односи се на једну банку), 955 случајева се односи на одбијање успостављања пословног односа/извршења трансакције код 12 банака због немогућности извршења радњи и мера из члана 7. став 1. тачке 1–5 Закона, 2.016 случајева у 16 банака односи се на одбијање успостављања пословног односа/извршења трансакције због неприхватљивости клијента према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма, док се код десет банака 970 случајева одбијања успостављања пословног односа/извршења трансакције односи на друге разлоге;

– У периоду 1. 4. 2018 – 31. 12. 2024. обуку је успешно завршило преко 70 хиљада запослених у банкарском сектору.

II. Општи подаци о банкама

На дан 31. децембра 2024. године у Републици Србији 20 банака имало је дозволу за рад Народне банке Србије. Према достављеним одговорима, банке успостављају пословни однос са странком на укупно 1.372 локације, при чему пет банака пословни однос са странком може да успостави на до десет локација, пет банака на од 11 до 50 локација, четири банке спадају у групу код којих се пословни однос може успоставити на од 51 до 100 локација, пет банака успоставља пословни однос са странком на од 101 до 200 локација, док је код једне банке могуће успоставити пословни однос на више од 200 локација.

У банкарском сектору готовинска трансакција може се извршити на укупно 3.013 локација, при чему шест банака спада у групу оних које имају до десет таквих локација, три банке су у групи оних које имају од 11 до 50 таквих локација, пет банака врши готовинске трансакције на од 51 до 100 локација, четири банке имају од 101 до 200, а две банке преко 200 таквих локација. У претходно посматраном извештајном периоду (на дан 31. 12. 2023) готовинску трансакцију је било могуће извршити на 1.577 локација, те је приметан раст броја локација на којима је могуће извршити готовинску трансакцију, и то за 1.436, односно увећање од 91,05%.

Укупан број запослених у банкарском сектору на дан 31. 12 2024. године 22.126, док број запослених који непосредно обављају послове у вези с странкама и трансакцијама износи 12.469, односно око 56% укупног броја запослених. На основу извршене анализе, у односу на стање на дан 31. 12. 2023. године повећан је укупан број запослених за 479, као и број запослених који непосредно обављају послове у вези са странкама и трансакцијама за 1.169.

На нивоу банкарског сектора, просечан број странака по запосленом који непосредно обавља послове у вези са странкама и трансакцијама износи око 857, док је просечан број трансакција по запосленом у периоду јануар–децембар 2024. године износио 53.288, што је за 7.262 трансакције више него у истом периоду 2023. године. У односу на претходно анализирани период повећано је оптерећење запослених у погледу просечног броја странака по запосленом, тј. наведени показатељ је повећан за око 76.

III. Подаци о странкама

На дан 31. 12. 2024. укупан број странака у целокупном банкарском сектору износио је 10.687.845, што, посматрано у односу на стање на дан 31. 12. 2023. (број странака је износио 10.826.213), представља смањење од 1,27%, односно за 138.368 странака у апсолутном износу.

У периоду 1. 1 – 31. 12. 2023. пословни однос је прекинут укупно са 42.937 странака (при чему се по броју прекинутих пословних односа издвајају три банке, са по 17.086, 14.382 и 7.406 прекинутих пословних односа). На постављено питање у Упитнику у колико случајева је прекинут пословни однос услед немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке, 15 банака је одговорило да су прекинути пословни односи са 40.906 странака. Због неприхватљивости клијента према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма, 14 банака је прекинуло 1.135 пословних односа. У осам банака је у 896 случајева прекинут пословни однос из других разлога: непостојање економске оправданости пословања у Републици Србији, репутациони ризик, негативна сазнања, регистрована делатност клијента је у вези с рециклажом и секундарним сировинама, правно лице у власничкој структури има санкционисано лице, прекид пословног односа на захтев клијента, неслагање података из *SWIFT*-а и података о клијенту, недостављање података и документације неопходне за познавање и праћење странке, изостанак промета дуже од 36 месеци, странка је брисана из регистра.

Од банака су прикупљени и обрађени подаци који се односе на примену Одлуке о условима и начину утврђивања и провере идентитета физичког лица коришћењем средстава електронске комуникације („Службени гласник РС”, бр. 15/2019, 84/2020 и 49/2021) – поступак видео-идентификације. У 2024. години утврђивање и проверу идентитета странке коришћењем средстава електронске комуникације и без обавезног физичког присуства лица чија се идентификација врши код банке, односно путем видео-идентификације, извршило је шест банака за укупно 75.437 странака (за 46.634 више него претходне године). У оквиру овог броја је и 7.260 предузетника (2.165 у 2023) и 786 заступника странака које су правна лица (273 у 2023) за које је идентитет утврђен и проверен на овај начин, и то све од стране једне банке, на коју се односи преко 95% укупног броја странака чији је идентитет утврђен на овај начин. У анализираном периоду у 976 случајева прекинут је поступак видео-идентификације због околности које се нису могле отклонити у току самог поступка. Ниједна банка, ни у овом, као ни у претходном периоду, на овај начин није утврдила/проверила идентитет странке на основу личног документа који нису издали државни органи Републике Србије.

У посматраном периоду за 100 странака је идентитет утврђен и проверен на основу квалификованог електронског сертификата странке.

На основу добијених података од банака, структура странака по резидентности, по правној форми организовања правних лица резидената, као и структура нерезидената са аспекта ризичности земље у банкарском сектору, приказана је на графикама 1–6.

Графикон 1 приказује апсолутно и релативно учешће странака резидената и нерезидената у целокупном банкарском сектору на дан 31. 12. 2024. године. Као и у претходно анализираним периодима, није било значајних промена у структури странака по резидентности у банкарском сектору.

Преглед структуре броја странака по резидентности за периоде од 31. 7. 2017. године закључно са анализираним периодом приказан је на Графикону 1а.

Од укупног броја резидената, највеће учешће и даље имају физичка лица (92,07%), док појединачна учешћа правних лица резидената и предузетника износе 3,63% односно 4,29% (Графикон 2).

Ако се упореди са стањем на дан 31. 12. 2023, структура странака резидената остала је готово непромењена, уз незнатно повећање учешћа предузетника и правних лица и смањење учешћа физичких лица.

Структура правних лица резидената по правној форми организовања приказана је на Графикону 3, док је преглед ове структуре у периодима од 31. 12. 2019. до 31. 12. 2024. приказан на Графикону 3а.

Као и у претходно посматраним периодима, у укупном броју резидената правних лица, највеће учешће имају привредна друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО) – 64,11%, при чему је важно истаћи да је за ову правну форму Националном проценом ризика процењен повишен степен ризика од прања новца и финансирања тероризма, док учешће правних лица која су организована као акционарска друштва (АД) износи 0,98%.

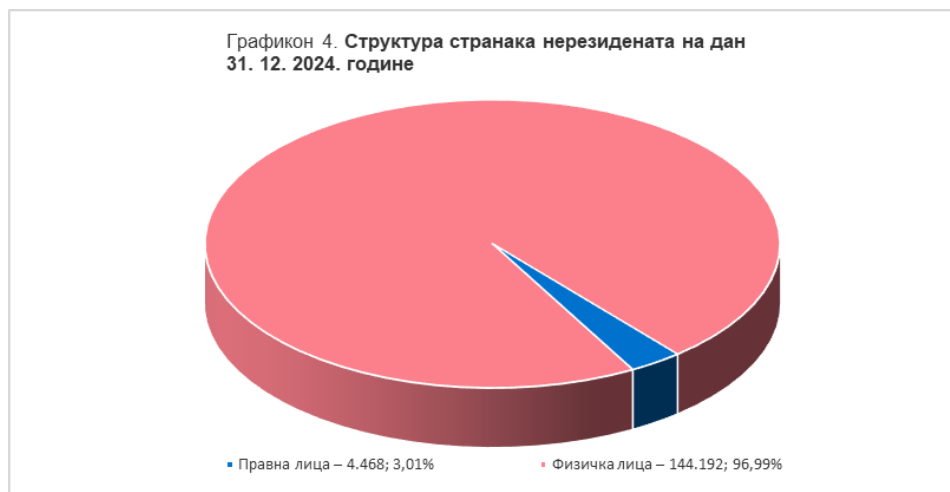
Учешће правних лица организованих у друге правне форме (командитно друштво, ортачко друштво) износи свега 0,44%, а на остале форме (удружења, задужбине, фондације, спортска удружења и сл.) односи се преосталих 34,47%, односно 131.983 странке. Учешће непрофитних организација, без обзира на правни облик организовања, у укупном броју свих резидената правних лица износи свега око 17%.

У односу на стање на дан 31. 12. 2023. године повећан је број странака привредних друштва са ограниченом одговорношћу за 7.141, смањен је број странака акционарских друштава за 243, повећан је број странака привредних друштава које су организоване у друге правне форме

(командитна, ортачка друштва и сл.) за осам и повећан је број странака правних лица организованих у форми удружења и сл. за 6.822.

Структура укупног броја странака нерезидената у банкарском сектору на дан 31. 12. 2024. године приказана је на Графикону 4, а преглед структуре ових странака у периодима од 31. 12. 2018. до 31. 12. 2024. на Графикону 4а.

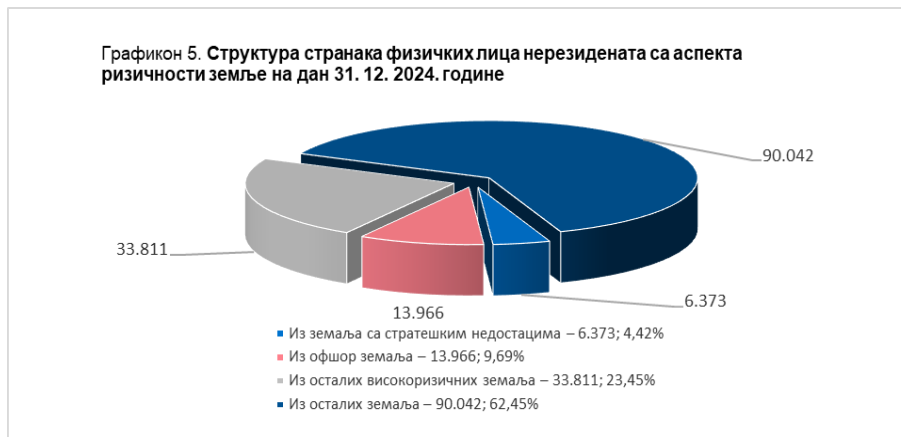

Укупан број странака нерезидената на дан 31. 12. 2024. године износи 148.660. У односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. 12. 2023) укупан број ових странака повећао је за 13.913, тј. број странака нерезидената физичких лица повећао се за 13.589, што је у највећој мери последица доласка великог броја држављана Русије и Украјине у Србију услед актуелних геополитичких дешавања, а број правних лица нерезидената повећао се за 324 странке.

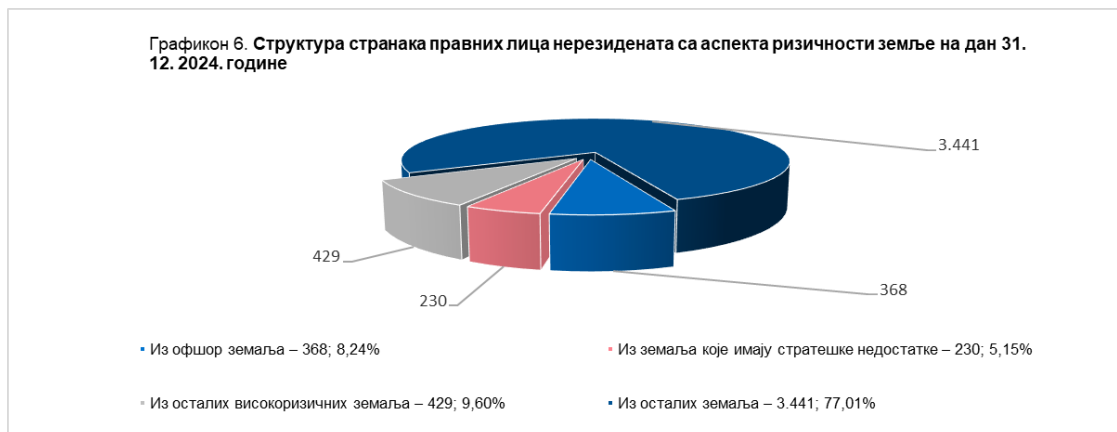

На основу приказаних података може се закључити да се укупан број странака нерезидената, а посебно физичких лица, на крају анализираног периода повећао у односу на претходно анализиране године.

Структуре странака физичких односно правних лица нерезидената са аспекта ризичности земље порекла, пребивалишта, боравишта странке односно стварног власника странке приказане су на графиконима 5 и 6.

Удео физичких лица из високоризичних земаља у укупном броју нерезидената физичких лица износи 23,45%, док су њих 4,42% из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма. Поред наведеног, 9,69% удела односи се на нерезиденте физичка лица из офшор земаља, док преовлађујуће учешће од 62,45% имају физичка лица из осталих земаља која немају висок или повишен ниво ризика од прања новца и финансирања тероризма. У односу на претходни период смањено је учешће физичких лица нерезидента из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, као и учешће ових лица из офшор земаља.

Као и код физичких лица нерезидената, највећи удео у структури правних лица нерезидената (77,01%) имају правна лица из осталих земаља које не носе повишен ниво ризика од прања новца и финансирања тероризма. Затим следе правна лица из осталих високоризичних земаља са учешћем од 9,60%, правна лица из офшор земаља са учешћем од 8,24% и правна лица из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма – 5,15%. Укупан број нерезидената правних лица који у власничкој структури имају лица из земаља с процењеним високим нивоом ризика износио је 976, а укупан број оних који у власничкој структури имају офшор правно лице износио је 549. У посматраном периоду је 14

нерезидената правних лица у власничкој структури имало траст, док су 482 нерезидента правна лица у власничкој структури имала резиденте.

IV. Структура странака по процењеном степеноу ризика

Све банке, у складу са Законом и Одлуком, између осталог, сачињавају анализу ризика за сваку групу или врсту странке, пословног односа, услуге које обвезник пружа у оквиру своје делатности односно трансакције, узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца.

У зависности од резултата извршене анализе, банке су своје странке класификовале у следеће категорије ризика: низак, средњи и висок (Графикон 7).

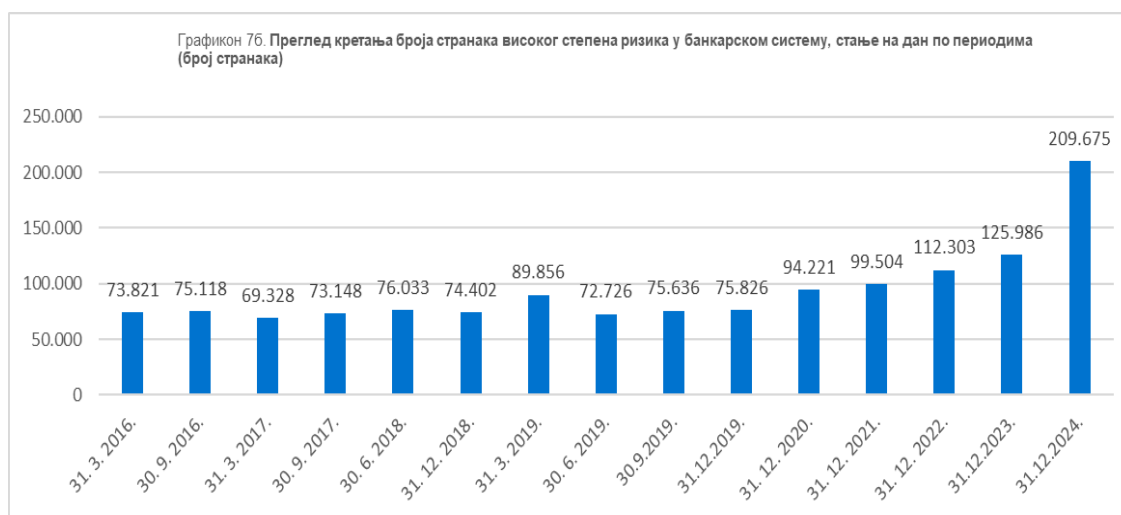

Према достављеним подацима о извршеној класификацији странака према степеноу изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, банке су највећи део странака (63,71%) сврстале у категорију средњег ризика, 34,33% странака сврстано је у категорију ниског, а свега 1,96% у категорију високог ризика.

Преглед структуре странака по степеноу ризика, са стањем на одређени дан у периодима, приказан је на Графикону 7а, док је преглед кретања броја странака високог ризика у банкарском сектору у периодима приказан на Графикону 7б.

На основу података приказаних на графиконима 7а и 7б може се закључити да је број странака високог ризика у анализираном периоду, који износи нешто више од 209 хиљада, изнад просека за наведене периоде, као и да је у односу на претходно посматран извештајни период овај број увећан за преко 66%. Разлози наведеног увећања углавном се односе на прелазак банака на ново апликативно решење за класификацију клијената, као и на повећање броја оних клијената који су, сагласно закључцима Националне процене ризика, више изложени ризику од прања новца и финансирања тероризма. С тим у вези, у 2024. години повећан је број странака које су банке класификовале у висок степен ризика, између осталог, због повећања броја нерезидената (и физичких и правних лица, као и предузетника чији су оснивачи нерезиденти), као и због повећања броја странака – правних субјеката који су регистровани за обављање делатности које могу указати на већу изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Структура странака класификованих у висок ризик од прања новца дата је на Графикону 8.

Највеће учешће имају физичка лица резиденти са учешћем од 40,31%, друго место заузимају физичка лица нерезиденти са 25,04% учешћа, а затим следе правна лица резиденти са 21,51%, предузетници са 12,38%, а најмање учешће имају правна лица нерезиденти – 0,76%.

Преглед структуре странака високог ризика са стањем на дан у периодима приказан је на Графикону 8а.

Као и у претходно анализираним периодима, највеће учешће у структури странака високог ризика имају физичка лица резиденти (и у односу на претходни посматрани период види се њихово значајно повећање), а најмање правна лица нерезиденти, сразмерно њиховом укупном броју. Као и у претходним периодима, на другом месту налазе се физичка лица нерезиденти, на трећем предузетници, а на последњем месту правна лица нерезиденти.

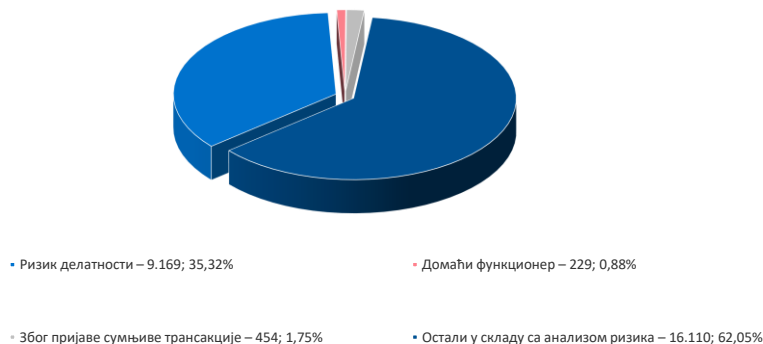
Структуре странака физичких односно правних лица и предузетника резидената са аспекта основа за класификацију у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма приказане су на графиконима 9, 10 и 11.

Банке су укупно 72,45% странака физичких лица резидената класификовале у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика, док је 18,61% ових странака класификовано у висок ризик јер нису били присутни приликом успостављања пословног односа. На странке које су класификоване у висок ризик јер су извршиле трансакције које су пријављене као сумњиве Управи односи се 3%. У структури странака физичких лица резидената високог ризика, банке су за 5.024 странке утврдиле да имају статус функционера (5,94%). У односу на стање на дан 31. 12. 2023.

године, у анализираном периоду повећан је број свих наведених категорија осим странака класификованих у висок ризик јер је пословни однос успостављен преко пуномоћника без физичког присуства странке, чији број се смањивао за 97 странака (0,61%). Број странака које су банке класификовале у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика утростручен је.

Графикон 10. Структура високоризичних странака – предузетници на дан 31. 12. 2024. године

Банке су у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма класификовале 9.169 предузетника (35,31%) јер обављају неку од делатности која има повећан ниво ризика, 1,74% зато што су трансакције које су извршили пријављене као сумњиве Управи, 0,88% јер имају статус функционера, док је преосталих 62,05% класификовано у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика.

У односу на стање на дан 31. 12. 2023, у анализираном периоду повећан је број свих наведених категорија предузетника.

Графикон 11. Структура високоризичних странака – правна лица резиденти на дан 31.12.2024. године

У анализираном периоду банке су 18.936 правних лица резидената класификовале у висок ризик због тога што обављају неку од делатности високог ризика, 2.706 њих због ризика земље оснивача/стварног власника, 1.992 јер су трансакције које су ова правна лица извршила пријављене Управи као сумњиве, 1.599 услед постојања офшор правног лица у власничкој структури, 1.119

јер имају функционера у власничкој/управљачкој структури, за 1.283 правна лица основ за класификацију у висок ризик била је сложена власничка структура, свега 0,84%, односно 380 странака правних лица резидената је сврстано у ову категорију због успостављања пословног односа преко пуномоћника, без физичког присуства странке, а преостала 17.082 сврстана су у овај ниво ризика у складу са анализом које су сачиниле банке.

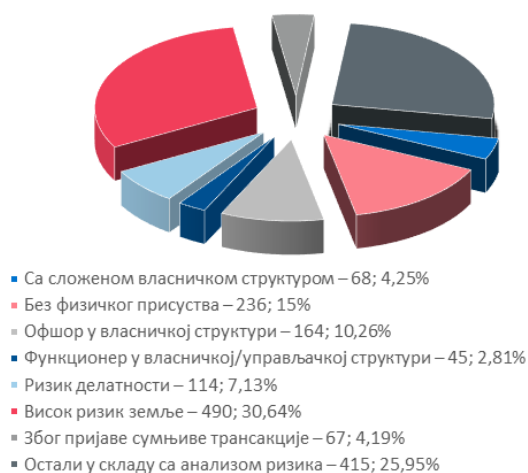
У односу на претходно анализирану годину, повећан је број правних лица која обављају неку од делатности високог ризика (за 7.398), правних лица за која су трансакције пријављене као сумњиве Управи (за 362), као и број правних лица са офшор у власничкој структури (за 346). Такође, у односу на претходно анализирану годину смањен је број правних лица са сложенем власничком структуром (за 37) и правних лица који су сврстани у категорију високог ризика због ризика земље (оснивача или стварног власника) (за 531).

Структуре странака физичких односно правних лица нерезидената са аспекта основа за класификацију у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма приказане су на графиконима 12 и 13.

Графикон 12. Структура високоризичних странака – физичка лица нерезиденти на дан 31. 12. 2024. године

Графикон 13. Структура високоризичних странака – правна лица нерезиденти на дан 31. 12. 2024. године

Највећи део физичких лица нерезидената (49%) класификовано је у висок ризик јер су из земље за које су банке процениле висок ниво ризика од прања новца и финансирања тероризма, њих 5,08% зато што нису били присутни приликом успостављања пословног односа, док је 44,86% физичких лица нерезидената сврстано у висок ниво ризика у складу са анализом које су сачиниле банке. Поред наведеног, 0,44% физичких лица нерезидената класификовано је у висок ризик због пријаве сумњиве активности Управи. У структури странака високог ризика физичких лица нерезидената банке су за 334 лица утврдиле да имају статус функционера. У односу на 2023. годину, повећан је број оних који су сврстани у категорију високог ризика због високог ризика земље (за 1.956), као и оних сврстаних у категорију високог ризика према другом основу, у складу са анализом ризика (за 8.137). Такође, смањен је број странака физичких лица нерезидената који су сврстани у категорију високог ризика због пријаве сумњиве трансакције Управи (за пет), као и број физичких лица нерезидената који нису били присутни приликом успостављања пословног односа – за 33. Број страних функционера смањен је за 16 у односу на претходно анализирану годину.

У структури високоризичних правних лица нерезидената највеће учешће од 30,64% имају правна лица нерезиденти која су банке класификовале у висок ризик због високог ризика земље, потом са учешћем од 25,95% следе правна лица која су банке класификовале у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика. Следи учешће правних лица нерезидената сврстаних у категорију високог ризика јер је пословни однос успостављен преко пуномоћника без физичког присуства странке од 15%, а потом и правна лица нерезиденти са офшор у власничкој структури – њих 10,26%. Висок степен ризика због ризика делатности банке су процениле за 7,13%, због сложене власничке структуре 4,25% правних лица нерезидената, 2,81% јер имају функционера у власничкој/управљачкој структури, а 4,19% се односи на странке које су класификоване у категорију високог ризика због пријаве сумњиве трансакције Управи.

У односу на претходно анализирану годину, смањен је број правних лица нерезидената који имају офшор у власничкој структури (за 89), број правних лица нерезидената које су банке класификовале у висок ризик због високог ризика земље (за 164), као и оних који су сврстани у категорију високог ризика у складу са анализом ризика (за 214). Повећан је број правних лица нерезидената са статусом функционера (за 12), правних лица са сложенom власничком структуром (за 14), правних лица нерезидената сврстаних у категорију високог ризика јер је пословни однос успостављен преко пуномоћника без физичког присуства странке (за 49), правних лица нерезидената чији је ризик делатности висок (за 39) и странака класификованих у категорију високог ризика због пријаве сумњиве трансакције Управи (за пет).

V. Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке

Сагласно Закону, банке примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. У периоду за који се врши ова анализа, на 87,92% странака у банкарском сектору примењене су опште радње и мере. Појачане радње и мере спроводе се код 2,24%, а поједностављене код 9,84% странака (Графикон 14).

Упоредни преглед структуре броја странака по процењеним степенима ризичности и примењеним радњама и мерама на дан 31. 12. 2024. године приказан је у Табели 1.

**Табела 1. Структура странака у банкарском сектору
према степену ризика и примењеним радњама и
мерама**

Степен ризика	Број странака	% учешће	Примењене мере	Број странака	% учешће
Низак	3.669.004	34,33%	поједностављене	1.051.447	9,84%
Средњи	6.809.166	63,71%	опште	9.396.491	87,92%
Висок	209.675	1,96%	појачане	239.907	2,24%
	10.687.845	100,00%		10.687.845	100

На основу анализе података из Упитника, закључује се да банке не примењују поједностављене радње и мере на све странке које су класификовале у низак ризик, већ да на преко 70% странака ниског ризика примењују најмање опште радње и мере. Банке појачане радње и мере примењују на све странке класификоване у висок ризик, али, сигурности ради, и на 30.232 странке које су сврстале у средњи или низак степен ризика.

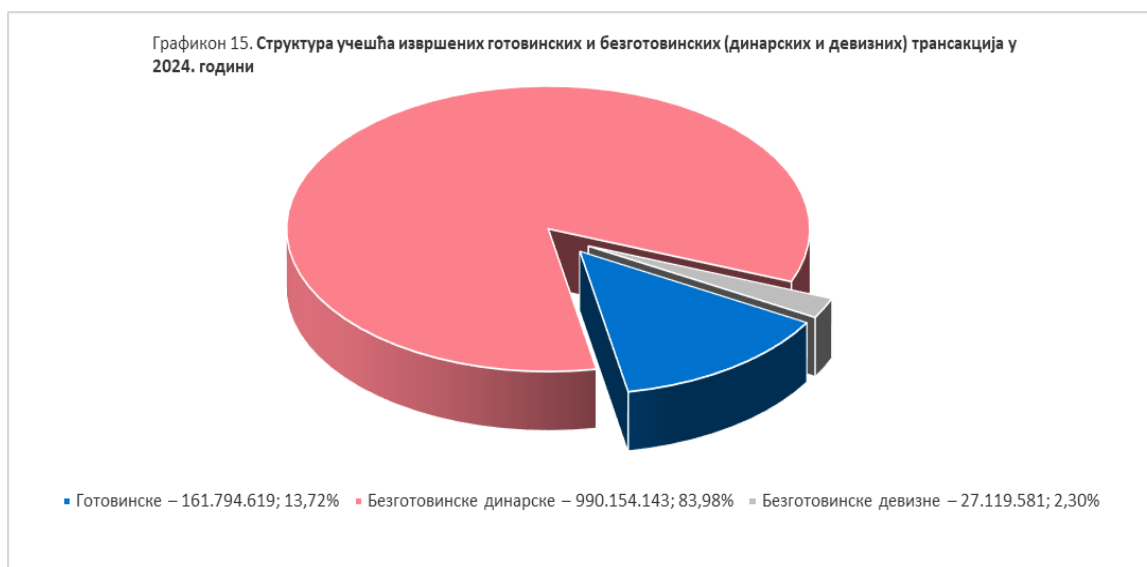
У посматраном периоду било је укупно 3.941 случај одбијања успостављања пословног односа/извршења трансакције код 18 банака (више од 29% случајева се односи на једну банку), 955 случајева се односи на одбијање успостављања пословног односа/извршења трансакције код 12 банака због немогућности извршења радњи и мера из члана 7. став 1. тачке 1–5 Закона, 2.016 случајева у 16 банака се односи на одбијање успостављања пословног односа/извршења трансакције због неприхватљивости клијента према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма, док се код десет банака 970 случајева одбијања успостављања пословног односа/извршења трансакције односи на друге разлоге, а то су: ризик од санкција, повезаност са санкционим листама, репутациони ризик, репутациони ризик, негативна сазнања, регистрована делатност клијента је у вези с рециклажом и секундарним сировинама, стварни власник правног лица је санкционисано лице, лица за која није могуће утврдити порекло средстава која ће бити

предмет пословног односа, или је реч о поклапању са лицима с листе *Dow Jones* по имену и презимену, или истиче привремени боравак, или је реч о лицима из Србије која се налазе на листама *Credit Black*, *Negative File* и *Internal Stop* због подношења фалсификоване документације, није било промта по рачунима дуже од 36 месеци, брисање лица из регистра и слично.

VI. Подаци о трансакцијама и производима

У посматраном периоду банке су извршиле укупно 1.179.068.343 трансакција (укључујући готовинске и безготовинске – динарске и девизне), што је за 181.267.243 трансакције више него у претходно посматраном периоду. Укупна вредност ових трансакција је 2.246.414.380.718 евра.

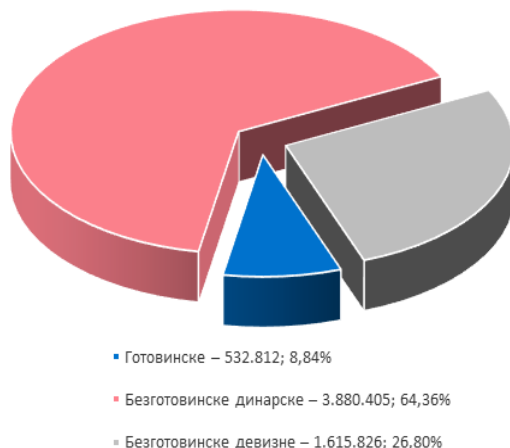
Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских (динарских и девизних) трансакција, у банкарском сектору у периоду јануар–децембар 2024. године приказана је на Графикону 15.

Као и у претходно посматраним периодима, а према достављеним подацима, највеће учешће у укупном броју извршених трансакција у целокупном банкарском сектору имају безготовинске трансакције извршене у динарима – 83,98%. На другом месту, са учешћем од 13,72% у структури извршених трансакција, налазе се готовинске трансакције, док су на последњем месту по учешћу извршене безготовинске трансакција у страним валутама – са 2,30%.

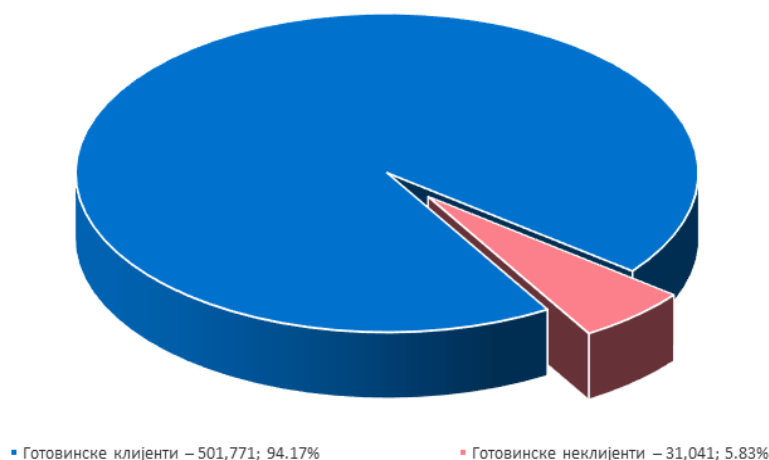
У истом периоду извршене су укупно 6.029.043 безготовинске и готовинске трансакције у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, где такође највеће учешће имају безготовинске трансакције извршене у динарима – преко 64% (Графикон 16).

Графикон 16. Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности у 2024. години

Преглед структуре броја готовинских трансакција у износу 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, са аспекта да ли су их извршиле странке у банци с којом имају успостављен пословни однос, односно то немају тзв. „не-клијенти”, приказана је на Графикону 17.

Графикон 17. Структура извршених готовинских трансакција 15.000 евра – клијенти/неклијенти у 2024. години

Од укупно 532.812 извршених готовинских трансакција, у износу 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, 31.041 трансакцију, са учешћем 5,83%, извршила су лица која нису била странке банке у којој су ове трансакције реализоване.

На основу одговора на питања у вези са странкама које су националним проценама оцењене као странке које су више изложене ризику од прања новца и финансирања тероризма: резиденти физичка лица који обављају делатност, нерезиденти физичка лица, нерезиденти правна лица, регистрована пољопривредна газдинства, непрофитне организације, функционери резиденти, функционери нерезиденти, странке које се баве прометом злата, приређивачи игара на срећу, странке које се баве трговином уметничким делима, посредници у промету и закупу непокретности и странке које се баве инвестирањем у непокретности – закључено је следеће:

Укупан број готовинских трансакција (динарских и девизних) извршених у периоду 1. 1 – 31. 12. 2024. године које се односе на ове странке износи 19.238.786, што је скоро 12% у односу на укупан број извршених готовинских трансакција, док је укупна вредност ових трансакција 16.353.195.044 евра.

Када су у питању безготовинске трансакције, укупан број безготовинских трансакција извршених у периоду 1. 1 – 31. 12. 2024. године које се односе на ове странке износи 147.492.738, што је око 14,5% у односу на укупан број извршених безготовинских трансакција, док је укупна вредност ових трансакција 234.773.647.356 евра.

Што се тиче интерних извештаја које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу у вези са сумњом у прање новца и/или сумњом у финансирање тероризма у периоду 1. 1 – 31. 12. 2024. године значајно је истаћи да их је укупно било 540 и да се сви односе на извештаје у вези са сумњом у прање новца, тј. извештаја у вези са сумњом у финансирање тероризма није било.

У периоду 1. 1 – 31. 12. 2024. банке су Управи доставиле 263 извештаја о сумњивим активностима који се односе на ове странке у укупној вредности од 172.984.830 евра.

Банке су и током 2024. године наставиле да обавештавају Народну банку Србије о увођењу нових производа у своју пословну понуду. У посматраном периоду, након достављања комплетне документације, 14 банака је проширило своју листу производа за 36 нових производа.

Када је у питању електронско банкарство, шест банака је овај производ проценило као високоризичан, 11 банака као средње високо ризичан и две као средње ниско ризичан производ са становишта изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма. Даље, шест банака је производ мобилно банкарство проценило као производ високог ризика, њих десет као производ средње високог степена ризика од прања новца и финансирања тероризма, док су га две банке оцениле средње ниским степеном ризика. Електронско банкарство користи 3.763.627 странака, мобилно банкарство – 3.585.173, а приватно банкарство – 1.167 странака. Према добијеним подацима, у току 2024. године 13 од 20 банака одобрило је 2.191 кредит обезбеђених 100% депозитом, укупне вредности 106.183.106 евра. Укупан број одобрених кредита обезбеђених 100% депозитом 31. 12. 2024. године мањи је за 437 у односу на стање на дан 31. 12. 2023, а укупна вредност оваквих кредита је у односу на претходно анализирани период нижа је за 9.803.147,85 евра.

Према подацима прикупљеним у вези с дигиталном имовином, укупно 14 банака се изјаснило да омогућава извршавање платних трансакција повезаних с дигиталном имовином или пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином, што је у односу на прошлу годину више за три банке.

Ове трансакције се односе на: картичне трансакције и трансакције у домаћем платном промету које су повезане с дигиталном имовином, безготовинске трансакције – приливи на рачуне физичких лица од пружаоца услуга повезаних с виртуелним валутама које има дозволу Народне банке Србије, трансакције куповине и продаје дигиталне имовине у мањим износима од лиценцираних компанија и ка лиценцираним компанијама које се баве пружањем услуга трговине дигиталном имовином и сл.

На питање којим категоријама клијената банка омогућава извршење тих трансакција, банке су се изјашњавале веома различито, од тога да су ове трансакције омогућене физичким лицима резидентима који имају картице банке, затим искључиво физичким и правним лицима резидентима, пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином уписаним у регистар пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама Народне банке Србије, с важећом дозволом

Комисије за хартије од вредности и врсте услуга повезаних с дигиталним токенима, до одговора да се ова услуга омогућава свима.

Најчешће јурисдикције одакле се врше ове трансакције ка Републици Србији су: Велика Британија, Р. Ирска, Гибралтар, Литванија, Естонија, Луксембург, Малта, Пољска, Ирска, Хрватска итд.

Укупно је извршено 240.780 трансакција, у вредности 412.120.119,77 евра, 18.999.731.245,25 динара и 1.960.721 амерички долар (стање на дан 31. 12. 2024), што је у односу на претходно анализирани период (стање на дан 31. 12. 2023) повећање броја трансакција за 133.429.

Четири банке су се изјасниле да пружају финансијске услуге пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином, исто као и у претходно посматраном периоду.

Ове услуге се односе на: отварање и вођење динарских и девизних рачуна, услуге електронског банкарства, извршавање платних налога у земљи и иностранству повезаних с виртуелним валутама, као и све остале услуге, неvezано за дигиталну имовину, из асортимана производа банке а у складу с потребама клијента.

Седам банака се изјаснило да омогућава извршење споменутих трансакција функционерима, пет банака да их извршава офшор правним лицима или правним лицима у чијој се власничкој структури јавља офшор правно лице, четири да извршава трансакције ка државама које имају стратешке недостатке у свом систему спречавања прања новца и финансирања тероризма, док три банке примају овакве трансакције из држава које имају стратешке недостатке.

Финансијске услуге пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином банке пружају искључиво пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином основаним у Републици Србији, при чему за трансакције повезане с дигиталном имовином и пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином примењују појачане радње и мере познавања и праћења странке. Ове мере су нпр. анализа промета рачуна клијената пружалаца услуга повезаних с дигиталном имовином, примена листе показатеља за препознавање основа сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма код пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама, активно праћење јавно доступних вести и информација о учесницима у трансакцијама (укључујући банке крајњих корисника средстава уколико нису директни кореспондентни банке) и слично.

Главни извори сазнања банке о показатељима високог ризика од прања новца и финансирања тероризма у платним трансакцијама повезаним с дигиталном имовином и платним трансакцијама пружаоца услуга повезаних с дигиталном имовином јесу: Национална процена ризика Републике Србије, Листа показатеља за пружаоце услуга повезаних с дигиталном имовином, Одлука о смерницама за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор, информације добијене од државних органа, обуке, јавно доступне информације на Интернету (нпр. *Risk-Based Approach to Virtual Assets – FATF* и сл.).

При успостављању пословног односа с правним лицем банке проверавају да ли то лице намерава да се бави пружањем услуга повезаних с дигиталном имовином: на основу упитника Упознај свог клијента / захтева за отварање рачуна, који клијент попуњава приликом успостављања пословне сарадње, претрагом правног лица у регистру пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама Народне банке Србије.

VII. Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу

Могућност да повере вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке трећем лицу у складу са Законом у анализираном периоду искористило је шест банака у целокупном банкарском сектору и на тај начин прибавило податке и документацију за укупно 126.867 странака. У односу на стање на дан 31. 12. 2023. године, број странака за које су податке и документацију прибавила трећа лица у складу са Законом смањен је за 478.778 случајева.

VIII. Кореспондентски односи

У анализираном периоду четири банке су се изјасниле да немају успостављене лоро кореспондентске односе с банкама и другим сличним институцијама које имају седиште у иностраној држави, док је преосталих 16 банака успоставило укупно 186 лоро кореспондентских односа, при чему четири банке имају успостављен лоро кореспондентски однос са укупно пет банака које имају седиште у иностраној држави која се налази на листи држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

На питање да ли је било случајева затварања лоро рачуна у периоду за који се врши ова анализа, пет банака се позитивно изјаснило, да су затвориле укупно 13 лоро рачуна, наводећи као неке од разлога за затварање рачуна: захтев за гашење рачуна од стране клијента, неактивност рачуна, одузимање лиценце за рад банци.

Ностро кореспондентске односе банке имају са укупно 241 банком, док се пет банака изјаснило да имају успостављене ностро кореспондентске односе са шест банака које имају седиште у иностраној држави која се налази на листи држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

IX. Обука запослених

У банкарском сектору послове који подразумевају директни контакт са странкама непосредно обавља укупно 12.469 запослених, односно 1.169 запослених више у односу стање на дан 31. 12. 2023. године, при чему релативно учешће запослених који су у директном контакту са странкама у укупном броју запослених у банкарском сектору износи нешто више од 56%, што је више у односу на претходно анализирани период, када је овај показатељ био нешто више од 52%.

Све банке су се изјасниле да су обуком обухваћене релевантне одредбе прописа којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма и прописа којима се уређује ограничавање располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење. Четири банке су се изјасниле да обуком нису обухваћене релевантне одредбе прописа којима се уређује заштита података о личности.

Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, обучени руководиоци организационих јединица и запослени у Одељењу за спречавање прања новца, и то чине путем радионица и електронског учења (*e-learning*). Укупно 11 банака изјаснило се да се обука за запослене који су у директном контакту са странкама организује једном годишње, пет банака обуке организује два пута годишње, док се код четири банке обука организује три и више пута годишње.

Према достављеним подацима, једна банка је вршила обуку само путем директног контакта, једна само преко електронског учења (*e-learning*), док су све остале банке обуке вршиле и путем

електронског учења (*e-learning*) и путем директног контакта са запосленима (у тренинг-центрима, интерактивним тренинзима, радионицама уз коришћење презентације у *PowerPoint*-у).

Према добијеним подацима у периоду од 1. 4. 2018. до 31. 12. 2023. обуку је успешно завршило 72.990 запослених у банкарском сектору.

Све банке су се изјасиле да су своје запослене упознале с последицама непримењивања закона, процедура и налазима контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Х. Организациона структура

На основу достављених одговора на Упитник, 18 банака има посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона, док две банке те послове извршавају у оквиру других организационих јединица. У 18 банака у посебним организационим јединицама запослено је укупно 151 лице којима су поверени послови у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, укључујући и овлашћено лице и његовог заменика.

У току 2024. године седам банака се потврдно изјаснило о промени запослених на позицији овлашћеног лица и/или његовог заменика, а као разлоге су навеле престанак радног односа лица која је претходно заузимало ову позицију и распоређивање на ново радно место. Све банке су се изјасиле да су о извршеној промени обавестили Управу у складу са Законом.

На питање да ли овлашћено лице и његов заменик који обављају послове спречавања прања новца у складу са Законом, осим послова спровођења Закона свакодневно обављају и друге послове банке, 17 банака је дало одричан одговор, док су се три банке изјасиле да заменици овлашћених лица обављају и друге послове у банци.

У 13 банака флукуација запослених који обављају послове у вези са спречавањем прања новца или су у директном контакту са клијентима износила је мање од 10%, у шест банака флукуација је износила између 10% и 50%, а у једној банци преко 50%.

Банке у достављеним упитницима као разлоге флукуације наводе: повећање обима посла у АМЛ одељењу, очекивана флукуација у складу с трендом из претходних година, природна флукуација (прелазак код другог послодавца), породилска одсуства, престанак радног односа услед одласка у пензију, промене овлашћеног лица и заменика овлашћеног лица, промене особља које је у директном контакту са странкама, као и њихово бројчано повећање, напуштање банке од стране запослених кроз програме добровољних одласака, повећање броја запослених настало попуњавањем упражњених/недостајућих позиција и сл.

Према достављеним подацима, све банке су се изјасиле да поседују посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција и лица. Скоро све банке користе неки од екстерно набављених софтвера (*Siron AML*, *Norcom*, *Asseco SEE*, *Aseba AML Tool* и др.), док је неколико њих развило интерни модел *AML* софтвера. У свим банкама наведени софтвер препознаје више међусобно повезаних готовинских трансакција исте странке чија је укупна вредност једнака или већа од 15.000 евра или више, а у 19 банака омогућава и класификацију странака по степену ризика од прања новца и финансирања тероризма (идентично као у претходно посматраном периоду).

Као и у претходно посматраном периоду, на питање да ли банка има установљене процедуре за извршавање обавеза у складу с прописима о ограничавању располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење, као и да ли користи софтверску

апликацију ради вршења периодичних провера да ли су странке с којима је већ успостављен пословни однос означена лица у смислу наведених прописа – све банке су одговориле потврдно.

У анализираном периоду у ни у једној банци није било случајева да је банка утврдила да је лице с којим успоставља пословни однос или чију трансакцију извршава или лице с којим је раније успостављен пословни однос – означено лице у смислу прописа о ограничавању располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење.

Банке су се такође изјасниле о броју показатеља које су са Листе за препознавање сумњивих трансакција, као и Листе показатеља у вези с финансирањем тероризма, објављене на сајту Управе, укључиле у тај софтвер.

У следећем прегледу је приказано који број показатеља за препознавање сумњивих трансакција у вези с прањем новца који су објављени на сајту Управе су банке увеле у свој софтвер, и то у следећем броју:

Табела 2. Број укључених показатеља у вези са прањем новца

Број показатеља за банке	Број банака
мање од 10	4
10–19	7
20–29	6
30–37	3

Према добијеним подацима, све банке су се изјасниле да су у свој софтвер укључиле показатеље за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма, и то у следећем броју:

Табела 3. Број укључених показатеља у вези са финансирањем тероризма

Број укључених показатеља у вези са финансирањем тероризма	Број банака
мање од 5	13
5–10	3
више од 10	4

Осим наведеног, 17 банака је навело и број од укупно 198 других сценарија које су укључиле у софтвер за препознавање сумњивих трансакција и/или лица.

Број банака у зависности од укључених сопствених сценарија у софтверу дат је у Табели 4.

Табела 4. Број укључених сопствених сценарија

Број укључених сценарија које су банке саме развиле	Број банака
мање од 5	6
5–9	3
10–19	6
20 до 30	4
Више од 30	1

Све банке су на питање да ли су обезбедиле делотворан и примеран систем праћења трансакција одговориле потврдно. Банке су одредиле да у реалном времену прате следеће трансакције: девизне трансакције у земљи и иностранству, девизна плаћања с рачуна клијената банке (посебно према земљама које се сматрају офшор дестинацијама, трансакције према земљама које не примењују стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, као и девизне трансакције плаћања које се врше са земљама високог ризика), девизне приливе и одливе са шифрама основа 302, 404, 540, 541 и 770 ради праћења трансакција повезаних с дигиталном имовином, трансакције којима се постојећем високоризичном клијенту одобрава неки нови производ банке, све трансакције и вршење провере да ли су учесници у трансакцијама лица која се налазе на међународним и домаћим листама означених лица, као и да ли се плаћања врше ка држава према којима Република Србија примењује санкције, безготовинске девизне трансакције које су заустављене на основу листе санкција и листе терориста, готовинске трансакције преко лимита, безготовинске трансакције већих износа, међусобно повезане трансакције, готовинске уплате и исплате извршене на шалтеру банке и др. Праћење трансакција у реалном времену у већини банака врши се аутоматизовано и комбиновано, односно аутоматизовано и ручно.

Околности које банкама указују на висок ризик, а које ће примењивати при утврђивању трансакција које ће пратити у реалном времену углавном се односе на: трансакције које врше лица с листи међународних санкција и домаћих листа означених лица, трансакције чији учесници потичу из офшор земаља, земаља високог ризика или земаља које не примењују стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, трансакције које врше лица која се баве откупом и продајом секундарних сировина, као и која су приликом успостављања сарадње с банком сврстана у висок ризик, трансакције које при успостављању пословне сарадње врше нерезиденти, политичке партије, приватни инвестициони фондови, лица страног права итд., неуобичајени износ трансакције, шифра основа и сл. Већина банака наводи да све трансакције могу бити предмет *ex-post* праћења и да се овакво праћење углавном врши свакодневно, али и полумесечно, месечно, тромесечно и полугодишње.

XI. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе за спречавање прања новца

У анализираном периоду запослени у банци који су у директном контакту са странком доставили су овлашћеном лицу 563 интерна извештаја у случајевима када су посумњали да у вези са странком или њеном трансакцијом постоји ризик од прања новца, што је за 263 интерна извештаја више у односу на претходно анализирану годину и свега један интерни извештај у којем се сумња односила на финансирање тероризма. Међутим, број интерних извештаја које су

запослени у банци доставили овлашћеном лицу, а по којима подаци нису достављени Управи износио је 254, из чега се може закључити да је на основу нешто више од 45% укупног броја достављених интерних извештаја припремљено и прослеђено обавештење Управи.

Према достављеним подацима у току 2024. године, банке су Управи пријавиле укупно 448.644 готовинске трансакције, у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности, од којих је 254.218 извршено у динарима, а 194.426 у некој од страних валута. Такође, банке су се изјасниле да су Управи пријавиле укупно 1.153 извештаја о сумњивим активностима, у вредности од 1.728.785.956,37 евра.

Најчешћи разлози за пријаву сумњивих активности били су: готовинске уплате или безготовински приливи на рачуне физичких лица и пренос новца у корист трећих лица, учестале уплате и исплате готовине по основу откупа секундарних сировина без одговарајуће пропратне документације, извршења трансакција по различитим основама који нису у складу са уобичајеним активностима или профилем клијента, учестале трансакције по основу позајмице оснивача за ликвидност предузећа, при чему те позајмице чине већински извор финансирања, странка учестало или искључиво обавља трансакције на једнаке или заокружене износе истог дана у различитим експозитурама, коришћење рачуна физичког лица за обављање пословне активности, странка обавља велики број трансакција или обавља трансакције у великим износима, а на почетку и крају дана нема средства на рачуну или је износ на крају дана исти као на почетку дана, странка користи рачун у сврхе које нису најавили приликом успостављања сарадње. На основу изложеног неопходно је да банке у наредном периоду посебну пажњу обрате управо на ове околности.

Околности које су, према сазнањима банака, у посматраном периоду утицале на повећање ризика од прања новца и финансирања тероризма, тзв. ризици у настајању односе се на: клијенте домаћа правна лица чији су оснивачи из ратом угрожених подручја (Израел, Русија, Украјина), као и оснивачи из бивших совјетских република и балтичких држава (Молдавија, Летонија, Литванија и др), странка је правно лице чији рачуни имају транзитни карактер у смислу брзог протока новца кроз трансакције високих вредности, без јасне економске оправданости, повећани број нерезидената који се ангажују на различитим пословима у оквиру наше земље (изградња путева, стамбених објеката, ресторани, хотели итд.). Клијенти који се ангажују за наведене послове долазе, између осталог, и из земаља средњег и високог ризика. Компаније у нашој земљи које ангажују ова лица могу злоупотребити своју позицију и ангажовати лица која потенцијално могу носити увећани ризик од тероризма или прања новца, реекспорт и слично.

XII. Интерна ревизија и унутрашња контрола

На основу достављених одговора, све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола у банци.

Унутрашња контрола примене Закона у највећем броју банака је у надлежности организационог дела који се бави интерном ревизијом, а истовремено и у надлежности других организационих јединица, као што су организациона јединица која се бави контролом усклађености пословања банке, контролом пословања „мреже” или искључиво контролом спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Према подацима из Упитника, у току 2024. године 19 банака је извршило унутрашњу контролу, док је код једне банке иста последњи пут извршена 2022. године. Како је наведено у Упитнику, 17 банака је приликом вршења унутрашње контроле утврдило пропусте и за уочене неправилности су дати рокови за отклањање. Отклањање утврђених неправилности у задатом року

спроведено је у десет банака, док су остале банке навеле да поменути рокови и даље теку. Најчешћи пропусти који су утврђени унутрашњом контролом односе се на: потребу за унапређењем интерних аката, пропусти у вези с подацима који се односе на класификацију и рекласификацију клијената у систему, пропусти приликом идентификације клијената, непотпуна документација, неадекватно сачињавање службених бележака итд.

У свим банкама овлашћено лице / заменик овлашћеног лица учествује у спровођењу унутрашње контроле и о резултатима извршене контроле извештава руководство банке у форми периодичних извештаја (на месечном, тромесечном, полугодишњем или годишњем нивоу).

Према подацима из Упитника, 15 банака је извршило интерну ревизију у току 2024. године, док је преосталих пет банака то учинило у 2023. години. Неправилности су утврђене код 19 банака и дати су рокови за њихово отклањање. Отклањање утврђених неправилности у задатом року спроведено је у десет банака, док су остале банке навеле да поменути рокови и даље теку. Најчешћи пропусти који су утврђени интерном ревизијом односе се на: потребу за унапређењем интерних аката, потребу за обезбеђивањем ажурних и/или јединствених података у бази; потребу за обезбеђивањем примене прописаних активности у експозитурама у вези с радњама и мерама познавања и праћења странке; потребно је извршити усклађивање локалних интерних акта са захтевима групе и слично.

На питање да ли је Извештајем спољног ревизора обухваћена област спречавања прања новца и финансирања тероризма – 19 банака је потврдно одговорило.

У анализираном периоду пет банака се изјаснило да воде укупно 24 дисциплинска поступка због проблема са интегритетом запослених (због учешћа у превари, крађи, корупцији и сл.). У односу на стање на дан 31. 12. 2023. године, број дисциплинских поступака због проблема са интегритетом запослених је повећан (за 14 случајева). На питање о броју поступака који се води против банке или запослених у банци у вези с прањем новца и финансирањем тероризма, као и у претходним извештајним периодима, само једна банка се изјаснила да је у току један судски поступак који се води за привредни преступ именованог одговорног лица банке. Наиме, наведени поступак је из ранијег периода, док је Народна банка Србије, у складу са законима, подносила пријаве за привредни преступ.

* * *